

O ZEMLJIŠTIMA ZA GRADNJU BRODOVA U GRADU KORČULI

Vinko Ivančević

Iako su u gradu Korčuli gradili čamce u zatvorenim skladištima i na otvorenim mjestima udaljenim od obale,¹ najprirodnije je da ih grade, pa su ih stoljećima i gradili, poglavito uz obalu mora na blago nagnutim mjestima radi lakšeg porinuća. To, naravno, posebice vrijedi za veće brodove, jedrenjake. Takvih nagnutih zemljišta pri moru pogodnih za gradnju brodova imao je grad Korčula u svoja dva predgrađa, istočno i zapadno. Istočno predgrađe nazivano je pod mletačkom vlašću (a i kasnije) *Borgo superiore*. Nazivalo se i još se naziva *Borak*,² iako je jedan dio tog predjela danas označen kao Put brodograditelja. Zapadno predgrađe nazivano je *Borgo inferiore* odnosno *Sveti Nikola* po dominikanskom samostanu koji je na njegovu kraju. Danas je tu uz obalu kolna cesta koja se počela graditi g. 1910. i taj je njezin dio nazvan Šetalište XXVI dalmatinske udarne divizije. Istočno se predgrađe nazivalo i *Gornji Varoš*, a zapadno *Donji Varoš*, što je u vezi s prijašnjom podjelom i prijevodom iz talijanskog. Danas su ti nazivi gotovo zaboravljeni,³ ali su se sačuvala dva stara crteža iz g. 1571. i 1678. na kojima su u tim predgrađima označena brodogradilišta i zapisana riječima »*squeri*«, na jednom čak »*squero famoso*.«⁴

Zemljišta na kojima su se nalazila brodogradilišta bila su od davnine općinsko vlasništvo. Ali prema podacima koje ovdje objavljujem, izlazi da je već pod mletačkom vladavinom, a i pod vladavinama koje su kasnije nadolazile, bilo privatnika (plemića i pučana) koji su imali svoja zemljišta za gradnju brodova. Odmah ću spomenuti samo dva takva primjera gdje su znameniti Korčulani bili vlasnici zemljišta uz more, a poslije navodim više primjera koje sam našao u korčulanskim arhivima i u knjigama Zemljišno-knjižnog odjela Općinskog suda u Korčuli. Tako iz oporuke pisane g. 1718. korčulanskog pjesnika Petra Kanavelića (1637—1719) saznajemo da je u korčulanskom predgrađu Borku imao zemljište za gradnju brodova koje ostavlja meštru Marinu d'Angelis pok. Jakova.⁵ Vidjet ćemo poslije da je i plemić Jakov Ismaelli posjedovao zemljište za gradnju brodova

u zapadnom predgrađu. Istaknuta korčulanska obitelj Kapor također je imala pri koncu mletačke vladavine vlastito brodogradilište u Korčuli.⁶

Za mletačke vladavine u Korčuli nije bilo zemljišnih knjiga u današnjem smislu,⁷ iako se više puta i za razna naselja izrađivao tzv. *catastico*. U njemu su bile opisane vrlo kratko karakteristike zemljišta, naznačeno ime vlasnika i opisane granice. Katkad je uz takav *catastico* bio izrađen i nacrt (*disegno*) radi lakšeg snalaženja. Inače su se granice zemljišta označavale sa stranama svijeta, vjetrovima, predgrađima, općinskom cestom, imenima susjednih vlasnika kuća i zemljišta da bi se tako što bolje i što točnije označio položaj zemljišne čestice. Brodograditelji bi uputili općinskoj upravi molbu da im se dodijeli zemljište za brodogradilište, kako bi tu mogli obavljati svoj obrt. Općinska bi uprava te molbe ponajviše povoljno rješavala. Brodograditelji bi na nekim zemljištima podizali malena spremišta koja su im služila za smještanje alata i za ostale potrebe u njihovu obrtu. I za gradnju tih malih spremišta bilo je potrebno općinsko odobrenje.

Brodograditeljski meštar Frano Vulakotić pok. Marka da bi mogao graditi barke i drugo iz svog obrta molio je g. 1642. općinsku upravu da njemu i njegovim nasljednicima na brodogradilištu od slobodnog zemljišta dodijeli 4 sežnja u širini i 3 sežnja u dužini. Sa strane bure bio je susjed meštar Anzolo Marinov, a sa strane juga nasljednici pok. Andrije Smrkinća. Molba je bila prihvaćena jer je dobila 48 glasova »za« i samo 4 »protiv«.⁸

Dominik Depolo pok. Marka posjedovao je g. 1675. u predgrađu Borak zemljište za škvar koje su kupili još njegovi pređi, a graničilo je sa strane maestrala s braćom Kanavelićima, sa strane oštrog s općinskom cestom. Za podmiru duga Depolo je taj komad zemljišta ustupio svom vjerovniku proti Kaporu i njegovim nasljednicima.⁹

Posjednici su katkada bili uznemiravani u mirnom posjedu zemljišta, pa su morali tražiti posredovanje vlasti. Tako iz g. 1721. imamo odluku korčulanskog kneza i providura Karla Zane kojom nalaže meštru Jakovu Kaporu pok. Vinčenca da ne smije smetati meštre Nikolu i Marina sinove pok. prota Marka Katora u njihovu posjedu brodogradilišta koje je njihov otac od davnine i zakonito posjedovao u Borku i g. 1675. još povećao od susjednog škvara za 10 lakata kupnjom od Dominika pok. Marka Depola. Sada se to zemljište rasprostire u širini od ukupno 26 lakata. Spomenuti Jakov Kapor bio je tu naslagao grede i drugu građu, pa mu se tom odlukom nalagalo pod prijetnjom globe od 50 dukata, da sutradan po uručanju odluke preda zemljište oslobođeno svega što sada tu drži.¹⁰

Bilo je slučajeva da je općinska uprava i odbijala molbe brodograditelja za dodjelu zemljišta. Tako je g. 1731. sa 49 »protiv« prema 4 glasa »za« odbila molbu braće Bejor za dodjelu općinskog zemljišta koje su namjeravali upotrijebiti za brodogradilište. U svojoj molbi braća ističu da su se na tom zemljištu stalno gradili brodovi i čamci ne bez prilične koristi za ovaj grad i cijeli otok. Zemljište se nalazilo u Gornjem predgrađu (Borak) i zahtijevali su da im se dodijeli u dužini koliko ga zahvaćaju njihove kuće.¹¹

Brodograditelj Marin d'Angelis pok. Ambroza u molbi iz g. 1731. upućenoj općinskoj upravi kaže »vrsta brodova, koje gradim na ovom brodo-

gradilištu, traži prostran prostor, a budući da se takav vlasnosti ove veličanstvene općine nalazi blizu kuća braće Foretića pok. Spasa i nije drugima dodijeljen« moli neka se njemu dodijeli taj prostor, tj. 5 sežanja u širini po općinskom putu koji dijeli kuće spomenutih Foretića prema brodogradilištu nasljednikâ Geričića i 8 sežanja u dužini uz morsku obalu prema maestralu. U arhivu Arneri sačuvana su dva prijepisa te molbe i općinske odluke. Zanimljivo je da je prema jednom prijepisu ta molba prihvaćena sa 34 glasa, dok ih je 19 glasalo protiv,¹² a prema drugom je odbivena sa 49 glasova »protiv« i samo 4 su glasala »za«.¹³

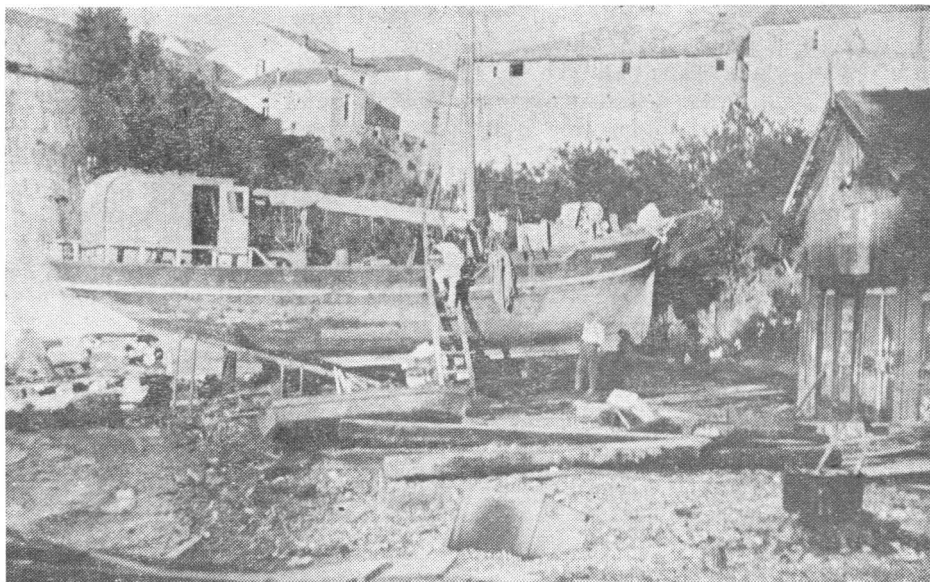
Godine 1740. Dominik di Polo, koji je bio zaposlen kao brodograditelj u javnom brodogradilištu u Korčuli, htio je da mu se na tom brodogradilištu, gdje već ima kantir, dodijeli mjesto koje je omeđeno sa strane bure napravama za istezanje brodova, s istočne strane općinskim putem, sa zapadne strane škvarom nasljednikâ pokojnog Nikole Kapora, a sa strane maestrala morskom obalom. Općina je tu njegovu molbu za dodjelu tog zemljišta prihvatila sa 52 glasa, dok je njih 12 glasalo protiv, ali pod uvjetom, ako on i njegova obitelj na tom zemljištu ne budu obavljali brodograđevni obrt, da ono prelazi na slobodno raspolaganje općine.¹⁴

Dana 10. siječnja 1742. ispred svjedoka prečasnog dum Dominika Beora i Josipa Barbette u kući braće Beor u Borku gornjem sastavljen je pismeni dogovor kojem meštar Juro Paunović dobrovoljno prepušta protu Ivanu d'Angelisu zemljište koje je osam sežanja dugo i sedam široko smješteno u spomenutom Borku pod njegovom kućom. To je zemljište d'Angelis mogao upotrebljavati za brodogradilište, a ne za drugo. Ono je graničilo sa strane oštra s protom Grgurom Letisom, a s grega s nasljednicima pok. Mihovila Geričića. Poslije smrti prota Ivana d'Angelisa njegov nećak Vinčenco Trojanis,¹⁵ poznati korčulanski brodograditelj, g. 1785. na to zemljište, na kojem je njegov ujak gradio velike i male brodove, postavlja Malom vijeću zahtjev za sebe i svoje nasljednike. U podnesenoj predstavi navodi da treba da izvrši neke gradnje za koje se još za života obvezao njegov ujak, a zemljište mu je potrebno i da on nastavi obrt koji je dosad obavljao. Za taj obrt kaže da od njega grad i otok dobivaju najveću korist i dobitak. Malo vijeće pod predsjedanjem kneza Jakova Lorenca Sorenza u sjednici održanoj dana 16. siječnja 1785. i kojoj su prisustvovala sedmorica, uključiv tu i kneza, jednoglasno su prihvatili Trojanisovu molbu. Nitko nije glasao protiv. Godine 1817. za druge austrijske vladavine Trojanisu je bilo potrebno da spise o tom zemljištu iz mletačke vladavine prikaže novoj vlasti, pa ih dade objeroviti od tadašnjeg njezina komesara Arnerija.¹⁶

Meštar Juro Sladoević g. 1782. bio je od općinske uprave dobio zemljište uz more od 5 i pol sežanja ispod općinske ceste prema samostanu sv. Nikole, na kojem je gradio male čamce. Tim zemljištem na kojem je izvršio razne potrebne poboljšice, sagradio porporelu i postavio kantir, nije se mogao mirno koristiti, već se g. 1783. parničio s kap. Marinom Zafronom.¹⁷ S tim kapetanom vodili su spor i neki drugi brodograditelji zbog istog razloga što se nisu mogli mirno koristiti na tom mjestu zemljištem za gradnju brodova. Tako saznajemo da su u to doba u Korčuli bili i ovi brodograditelji: Dominik Bonvardo, Jakov Bonvardo, Rado Bonvardo, Pasko Filippi, Petar Kondenar, Toma Paunović i Marin Zafron. Ti su se brodograditelji

koristili brodogradilištima koja su se protezala od kuće Filippi do mjesta zvanog Fabrika u Donjem gradskom predgrađu.¹⁸ Inače, to zemljište za gradnju brodova od davnine je mirno i bez najmanjeg uznemiravanja posjedovao plemić Jakov Ismaelli.

Na dodijeljenim zemljištima brodograditelji bi sagradili tzv. teze (dašćare) ili spremišta koja bi upotrebljavali za spremanje alata ili bi ogradom ogradili otvoreno zemljište, da ga upotrijebe kao slagalište za drvo. Generalni providur za Dalmaciju i Albaniju Pavao Boldù u Zadru potvrdio je g. 1783. jednoglasnu odluku korčulanskog Malog vijeća kojom je proti Vičencu Trojanisu za potrebe njegova obrta odobrilo izgradnju jednog spremišta na općinskom zemljištu u Borku. Dodijeljeno zemljište bilo je dužine 6 sežanja i širine 4,5 sežnja od općinskog puta s južne strane i udaljeno 7 noga od groblja koje se nalazilo uz općinski put. Zanimljivo je da se u providurovoj odluci kaže, neka se spomenuta odluka odobrava jer se njome teži da dade jači razvoj brodograđevnom obrtu korčulanskih prota.¹⁹

Korčulansko brodogradilište u predgrađu Sv. Nikole, snimljeno nakon 1945. g.

Za ta zemljišta brodograditelji su općini plaćali najamninu. Za to imamo ovaj primjer. Godine 1784. obratio se općini proto Dmtar Zmajić pok. Vičenca iz Korčule moleći je da ga zakonski stavi u posjed među ostalim i dviju čestica zemlje. Za jednu je već bila dopuštena upotreba za škvar općinskom odlukom iz g. 1772. i bila je širine 8 sežanja i dužine od obale do općinske ceste. Druga čestica, koja je bila 6 sežanja dužine i 16 noga širine, nalazila se u predgrađu sa strane oštrog, i to od gornjeg ugla dolje do kuće braće Marosovića pok. Jerolima i do ceste koja vodi do Sv. Nikole.

On bi tu sagradio spremište za uskladištenje alata, koji mu služi u njegovu obrtu, prema odobrenju koje mu je općina izdala već g. 1782. Općina je udovoljila njegovoj molbi i dodijelila mu spomenute dvije zemljišne čestice za 29 godina, uz uvjet da plaća dva dukata godišnje najamnine. Poslije 29 godina mogao je obaviti obnovu ugovora.²⁰

Poslije 11 godina, tj. 1794. pošto je braći Mihovilu, Marku i Ivanu Depolu pok. Vinčenca 17. VI 1783. općinsko Malo vijeće dalo dopuštenje da u predgrađu grada Korčule mogu podići skladište 8 sežanja dugo i 4 sežnja široko, a udaljeno pola sežnja od kuće Mirošević, da bi služilo njihovu obrtu, oni su prešli dodijeljenu širinu i čak zakrčili i suzili javni put, pa je traženo da se spriječi ta samovolja.²¹

Zemljišta u predgrađima bila su dosta skućena za razvoj brodogradnje jer općinska cesta, obližnje kuće i uopće konfiguracija zemljišta nisu dopuštali da se brodogradilišta jače prošire u tom pravcu. Uza sve to može se smatrati da je i tako skućeni prostor uglavnom zadovoljavao potrebe brodogradnje. Ipak je postojala težnja za novim, širim prostorom za gradnju brodova. Brodograditelji su taj širi prostor tražili u neposrednoj blizini grada, tj. u uvali Luci. Takvih zahtjeva za novim zemljištem ne nalazim pod mletačkom vladavinom, ali već g. 1799. brodograditelj Josip Lovričević²² moli austrijsku vlast u Zadru neka mu dodijeli zemljište 10 sežanja dužine i 6 sežanja širine uz obalu mora u toj uvali na strani bure da bi tu na svoje troškove sagradio spremište s tezom i obalu za čišćenje i popravljavanje brodova.²³ I poslije — također za austrijske vladavine — bilo je više nastojanja da se Luka koristi kao brodogradilište. Tako je zanimljivo nastojanje Korčulana iz g. 1818. da bi se maleni otočić usred Luke koristio za čišćenje i popravak brodova. I to poglavito za brodove koji stižu iz Levanta sa čistim zdravstvenim listom, a i za druge brodove koji nisu potpuno dovršili kontumacij u drugim lazaretima. Da bi se pri tome mogle obavljati zdravstvene mjere sigurnosti, predlagali su izgradnju prostorije gdje bi se obavljalo čišćenje predmeta ili osoba podvrgnutih kontumaciju.²⁴ Kasnije, tj. g. 1878, bila je u Luci izgrađena obala i na njoj povećana kamena zgrada. Tu su se obavljali popravci jedrenjaka na otvorenome.²⁵ Međutim, Korčulani i kasnije ne napuštaju misao da uvalu Luku još bolje iskoriste u brodograđevne svrhe. Godine 1910. inž. Jozo Monti iz Janjine dostavlja Općinskom upraviteljstvu u Korčuli naručeni projekt škvara koji se imao izgraditi u Luci. Na žalost, spisu sada više nije priložen nacrt, ali iz Montijeva računa od 15. I vidimo, da je on obavio sve radnje »za osnovu škvera u Luci kraj Korčule, naime: 1) za radnje polju t. j. stavljanje polygona, snimanje profila, niveliranje (10.000 m²) djelomično u moru; 2) za izradbu osnove sastojće se: od tlorisa sa crtama visina, nacrt A.; od popriječnih prereza, nacrt B.; od nacrta položaja u katastru, nacrt C.; od trebovnika troškova, prilog D. (40.000 kr. troška); od tehničkog izvješća, prilog E.« Za izradu tog elaborata Monti je priložio račun na 500 kruna. Od svega toga ostalo se samo kod nacrta.²⁶

Iz g. 1800, dakle, iz prve austrijske vladavine Dalmacijom, imamo vijest da C. k. dalmatinska vlada u Zadru 3. svibnja rješenjem koje je priložila tom spisu, javlja mjesnoj vlasti u Korčuli da zemljište državne pripadnosti dodijeli brodograditelju Nikoli Depolu. Upotreba zemljišta trajat će dok će

se u toj obitelji obavljati brodograditeljski obrt. Prestankom obrta obitelj će morati vratiti državi zemljište u čitavom njegovu prostranstvu. Trebalo je naplatiti od Depola pristojbu za tromjesečje i poslati je državnom uredu za pristojbe u Zadar.²⁷

Na tom zemljištu Depolo je već g. 1805. htio podići tezu, ali — iako je imao općinsko odobrenje — to nije učinio, pa g. 1817. obnavlja zahtjev da podigne tu tezu koja mu je potrebna u njegovu obrtu. To zemljište se nalazilo na mjestu zvanom »*Fossa* izvan zidina blizu grada Korčule« i Depolo je za nj plaćao carskoj blagajni jedan fiorin na godinu. U međuvremenu je jednim dijelom tog zemljišta prošla cesta koja služi za javni prolaz i to se nalazi u blizini zemljišta koje traži Petar Smrkinić. Da bi se to riješilo, općina Depolov zahtjev šalje političkoj vlasti da ona donese odluku.²⁸

Brodograditelji su ne samo stanovali nego su i bili vlasnici kuća koje su se nalazile u gradu,²⁹ u zapadnom i istočnom predgrađu. To su ona — u spisima toliko spominjana — *Borgo superiore* (istočno predgrađe) i *Borgo inferiore* (zapadno predgrađe).³⁰ Gotovo su uvijek iste obitelji brodograditelja od davnine boravile u istom predgrađu. Tako su u zapadnom boravili obitelji: Depolo, Damjanović, Filippi, Bonvardo, Kondenar, Kučija, Murat, Sladović, Sessa i drugi, a u istočnom Cviličević, Foretić, Dobrošić, Ivančević, Đurđević, Kapor, Gvozdenović, Letis, Smrkinić, Vilović, Verzotti, Zafron i drugi. Ali su se događali i premještaji obitelji iz jednog predgrađa u drugo, i to vrlo malog broja obitelji jer su u najvećem broju bili vezani činjenicom da su uz brodogradilište, tj. zemljište, teze ili barake, imali redovito tu i svoje kuće za stanovanje. Gradnjom kolne ceste kroz otok g. 1910. koja im je oduzela zemljišta na kojima su gradili čamce neki brodograditelji iz zapadnog predgrađa prešli su u istočno, a pri tome su im — razumije se — stojne kuće ostale u zapadnom predgrađu. Naravno, da su mnogi brodograditelji — kako već spomenuh — stanovali i u gradu i tu imali svoje kuće za stanovanje, a zemljišta za gradnju brodova tj. brodogradilišta bilo u jednom ili u drugom predgrađu.

Za doba francuskog zaposjedanja Korčule, u rujnu g. 1810. Francusko Smrkinić pok. Dominika uznemiren od vlasti s nekim zabranama o kojima — kako kaže u svojoj predstavi upućenoj općinskoj upravi — nije mogao nikad ni sanjati, nalazi za potrebno da istakne kako teza nikad nije bila preinačivana ni u širini ni u duljini ni od njega, a ni od njegove braće. Ta se teza morala pokriti već g. 1794. da bi odgovala potrebama važnog brodograditeljskog obrta koji Smrkinić i njegova obitelj obavlja na ustupljenom im zemljištu. Kasnije za druge austrijske vladavine g. 1822. taj isti Smrkinić moli općinsko vijeće u Korčuli, da mu dopusti izgraditi skladište na općinskom zemljištu koje je sada prazno a nalazi se na mjestu zvanom *Fossa* u Borku grada Korčule. To skladište mu je potrebno za obavljanje njegova brodograđevnog obrta. Ono je dugo četiri i široko pet sežanja, a nalazi se s istoka u blizini stubišta kuće Paska Ivančevića pok. Frana, sa zapada su zgrade njegova brata Petra Smrkinića pok. Dominika, a sa sjevera se nalazi molitelj i cesta.³¹

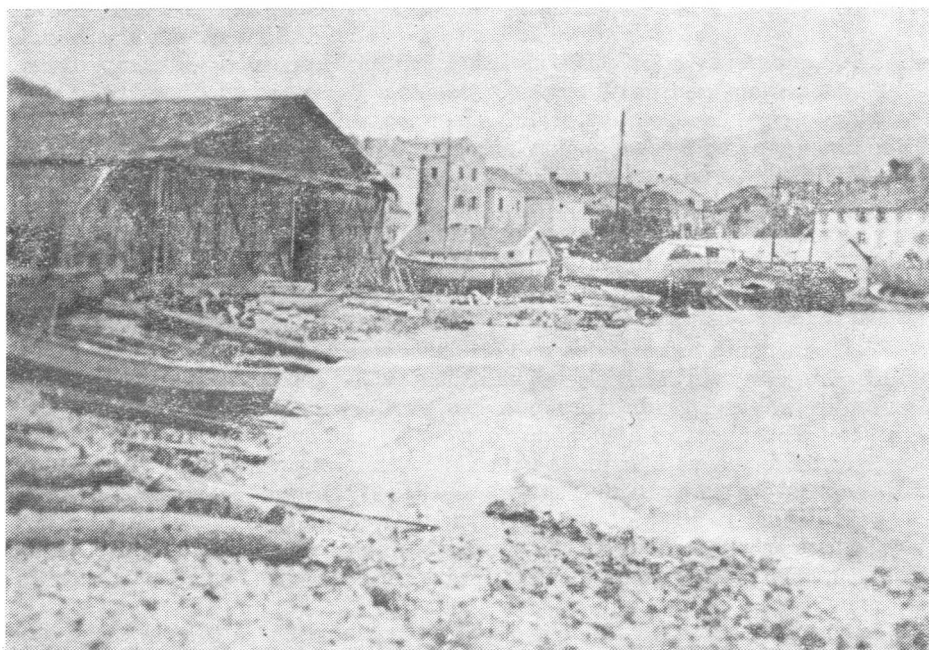
Iz nekih spisa iz g. 1831. imamo podataka da se dvorsko ratno vijeće, kako bi osnažilo pravo vlasništva fortifikacionog zapovjedništva u Dubrov-

niku na zidine grada Korčule, moralo obraćati Demanijalnoj upravi u Korčuli da od sadašnjih korisnika zemljišta i zdanja koja su u zidinama ili oko njih zatraži izvorne dokaze o tom posjedovanju. To se ticalo zemljišta u revelinu, tornja u predjelu zvanom *Fossa*, vrta iza zidina koji je služio za staro grobište a nalazilo se u starom Arsenalu, pa je zbog blizine obitavališta moralo biti ukinuto. Dalje se to odnosilo na mali oštećeni i ruševni dio zidina koji se protezao od kule do stare klaonice, kao i na dvije javne zemljišne čestice. Korisnici su bili: Nikola Depolo, nasljednici pok. arhida-kona don Andrije Miloša, nasljednici Jakova Španića, Bartul Donadini i Brigida Vilović, koja je bila majka i starateljica maloljetnog sina Dominika Donadinija. Na žalost, nema izričitih podataka da se radi o zemljištima koja su se tada koristila za gradnju brodova.³² Ali iz položaja koji se tu spominju kao *Fossa*, Arsenal, klaonica i blizina zidina, možemo ustvrditi, bez bojazni da ćemo pogriješiti, kako je tu riječ o zemljištima na kojima su se gradili brodovi. Svakako to dokazuje kako se općina, odnosno uopće austrijska vlast morala boriti da bi što više zemljišta i zdanja spasila od privatnog svojatavanja, što je česta pojava tada bila i kod zemljišta za gradnju brodova, posebice dok se još nisu bile ustanovile zemljišne knjige.

Iz spora koji je g. 1844. izbio između dva brodograditelja Foretića i Franasovića saznajemo nekoliko zanimljivih podataka uopće o prilikama u korčulanskoj brodogradnji i posebice o zemljištima za gradnju brodova. Ivan Foretić pok. Jura je jedan od poznatih korčulanskih brodograditelja 19. st. koji je svoju djelatnost osim u rodnoj Korčuli razvio na Malti i u Hrvatskom primorju. Već sam objavio da je zaključio dva ugovora na temelju kojih je u Korčuli iznajmio zemljišta da bi na njima gradio brodove. Tako g. 1835. od Ivana Trojanisa i g. 1841. od Jakova Smrkinića Božova.³³ Međutim, g. 1844. imao je spor s mladim brodograđevnim konstruktorom Bartulom Franasovićem koji je isposlovao od općinske uprave da naredi Foretiću neka u roku od 24 sata isprazni građu koju je naslagao na zemljištu Miroševića, inače će se to učiniti s uredovne strane na njegove troškove i bit će kažnjen globom od 50 fiorina. Foretić se opetovano žalio na tu općinsku odluku i iz njegovih žalbi objavljujem neke zanimljive podatke koje je on iznio u svoju obranu za zaposjednuto zemljište. Što se tiče vlasnosti zemljišta, Foretić je mijenjao iskaze jer je ponajprije tvrdio da je cijelo zemljište Zmajevićevih nasljednika. Kasnije tvrdi da je ono nasljednika Miroševića, ali da je Mirošević na nj izgubio pravo zato jer se u njegovoj obitelji prestalo baviti brodograditeljskim obrtom. Stoga Mirošević nema pravo zemljište ustupati Franasoviću. Foretić dalje kaže kako on nije samovoljno zaposjeo zemljište jer iako je jednom bilo Miroševićevo, to više nije. Naime, kad je neko zemljište prazno i slobodno, dopušteno je da na njemu obavlja brodograditeljski obrt prvi koji ga zaposjedne. On to zemljište više godina koristi mirno i bez ičijeg protivljenja. Osim toga, na tom se zemljištu sada nalaze dva broda, jedan novi za dugu plovidbu, tek započet, i stari trabakul Jerolima Kačića koji treba popraviti. Za taj stari trabakul općina iznosi prigovor da je bio Foretićev i da je tek poslije izbijanja spora prešao u Kačićevo vlasništvo. Tako isto općina opovrgava Foretića, navodeći kako ništa ne utječe na spor što je jedan dio Miroševićeva zemljišta sa strane bure zaposjeo proto Vinčenco Smrkinić, jer to se dogo-

dilo nakon nastalog spora. Vrijedno je istaći da su vještaci utvrdili kako se na tom zemljištu istodobno mogu graditi ne samo tri, nego čak četiri broda, svaki dužine 60 noga po kobilici, što Foretić poriče.

Foretić se našao ponukanim da u svoju obranu i o sebi iznese nekoliko podataka, pa kaže da je s brodovima koje je sagradio od g. 1842. pridonio cijeloj zemlji i brodograditeljima korist od 22.000 fiorina i više. Također je ustvrdio da je on u Korčuli jedini konstruktor. U podnesku koji o tom sporu općina upućuje Preturi kaže se kako je javno poznato protivno, naime da je između mnogih drugih dovoljno spomenuti samo prota Jakova Bonvarda, čije se gradnje brodova odlikuju elegancijom i solidnošću.³⁴ Tako za to doba uz ostale dokaze imamo i općinsko svjedočanstvo za tu dvojicu vrsnih korčulanskih brodograditelja.

Korčulansko brodogradilište Brodograditeljske zadruge u predgrađu Borak, snimljeno između prvog i drugog svjetskog rata

Godine 1847. općina je pozvala brodograditelja Ivana Dobrošića pok. Spasa da ga ispita o molbi Ivana Peršića, kako bi se njemu dodijelio onaj komad zemljišta za gradnju brodova kojim se služio pokojni Stjepan Milović, a koji je sada zaposjeo spomenuti Dobrošić.³⁵

Još je bilo molbâ da se brodograditeljima na dodijeljenom im zemljištu dopusti gradnja teza. Tako spomenute g. 1847. Kotarsko poglavarstvo u Korčuli ovlašćuje Općinsko upraviteljstvo da udovolji molbi Vinčenca Dobrošića³⁶ za gradnju teze na brodogradilištu u Borku u Korčuli. Teza je sa

strana trebala biti otvorena i krov podignut na stupovima.³⁷ Osim toga, Dobrošiću su za tu gradnju bila postavljena dva uvjeta: jedan je bio da općini treba da plaća nadoknadu i drugi da tezu treba pokriti kupama, a ne s pločama. Dobrošić se obvezao da će u ime nadoknade plaćati 40 karantana na godinu te da će tezu pokriti kupama. Općinsko je upraviteljstvo — s obzirom na to što mu je zemljište starom povlasticom bilo dodijeljeno na besplatnu upotrebu — pristalo na nadoknadu koju je Dobrošić ponudio.³⁸

Iz gornjeg uvjeta koji je općina propisala Dobrošiću, a koji se on obvezao izvršiti — naime da teza treba biti pokrivena kupama — vidimo kako korčulanska općina već tada vodi računa o izgradnji takvih malih zdanja da ne bi kvarili izgled okoliša. Jači dokaz tome nalazimo g. 1856. kada općina izvješćuje poglavarstvo da je naredila Ivanu Trojanisu neka odstrani daščaru koju je podigao na rubu najprometnije ceste u Borku, jer nagrđuje mjesto opkoljeno kućama i brodogradilištem. Ta daščara je stanovnicima toliko kopala oči, da su je podrugljivo zvali »kućica lutaka«. Općina u svojem podnesku iznosi bojazan da bi se moglo dogoditi ono što se dogodilo pred oko pola stoljeća. Naime, sagradili su dvije takve »proklete« (kako ih u tom podnesku općina naziva) daščare, pa su noću malo pomalo s unutrašnje strane ugrađivali kamenje, da bi poslije s njih odstranili drvo. Onima koji su bili dužni rušiti takva iznakažena zdanja prekršitelji su talirima zatvarali oči, pa su s vremenom postali njihovo bezuvjetno vlasništvo. Načelnik grada je vrlo ogorčen na moguće takvo ponavljanje, pa traži da ga viša vlast podupre u njegovu nastojanju, da se odstrani bespravno podignuta daščara.³⁹

Već sam iznio kako je još g. 1721. brodograditelj Jakov Kapor, po svoj prilici zato jer mu dodijeljeno zemljište nije bilo dovoljno za slaganje potrebne građe pri gradnji brodova, bio složio grede i drugu građu na tuđe zemljište. Sličan se primjer ponovio g. 1849. kad su susjedi prota Bartula Franasovića Petrova, i to proti Ivan Paunović Antunov i Ivan Foretić pok. Jura koji su graničili s njime sa strane oštra i konstruktor Vincenco Smrkinić pok. Frana sa strane bure, zaposjeli u Donjem predgrađu njegovo brodogradilište »s nepotrebnim predmetima koji su mu smetali«, pa nije mogao postaviti statvu za novi brod duge plovidbe koji je namjeravao graditi. Stoga se Franasović — nakon višekratnih bezuspješnih molbi Općinskom upraviteljstvu — obraća Poglavarstvu s predstavkom, zahtijevajući da ono to uredi. Konstruktor Foretić već namjerava podići dvije statve za novi brod, a da ne poštuje dodijeljeni mu prostor. Odnosi su bili napeti do te mjere da je općinski načelnik Stjepan Andrijić zahtijevao od Poglavarstva neka mu stavi na raspolaganje iz vojničkog garnizona 12 vojnika s jednim podoficijerom koje će uputiti općinskom poslužniku Dominiku Lovričeviću, da dadu isprazniti sa spomenutog brodogradilišta u Donjem predgrađu svaki nepotrebnii predmet koji smeta.

Međutim 9. VII 1849. spomenuti proti su se nagodili i potpisali sporazum od pet točaka. Prvo, svaki je proto mogao započeti radom i raditi dok ne svrši brod u susjedstvu jedan blizu drugoga, prepuštajući drugome toliko prostora koliko zahtijeva rad, a da pri tome po mogućnosti jedan drugoga ne uznemiruje i to sve dok ne završi i ne porine brod. Drugo, (spis je ovdje

oštećen od vlage te se može samo razabrati) da će svaki proto odrediti mjesto koje mu pripada po pravu, vlasništvu ili posjedovanju ili po nekom drugom naslovu, što će morati dokazati. Treće, konstruktor Bartul Franasović, kojemu je potrebno da se za gradnju svog broda proširi na brodogradilište konstruktora Vinčenca Smrkinića, nastojat će ga pri tome što manje uznemirivati budući da Smrkinić samo iznimno pristaje da Franasović upotrijebi jedan dio njegova brodogradilišta, i to ondje gdje zahtijeva gradnja broda koju sada Franasović izvodi. Četvrto, čim porine brod, Franasović se obvezuje da na svoje troškove isprazni prostor brodogradilišta koji pripada konstruktoru Vinčencu Smrkiniću, a koji je slučajno zaposjeo i da ga dovede u prijašnje stanje. Peto, tako su stranke ugovorile i izjavljuju da će se toga točno držati jedna prema drugoj i za slučaj neispunjenja podvrgavaju se sudskoj odluci.⁴⁰

Vrijedno je istaknuti da se g. 1857. brodograditelj Marko Krtica pok. Ivana žalio Namjesništvu u Zadru protiv korčulanske općine. Žalba iz tog vremena nam se nije sačuvala, ali kako mu nije ništa odgovoreno, Krtica 21. VIII 1859. požuruje Namjesništvu rješenje. Tako saznajemo da korčulanska općina Krticu nezakonito sprečava da na svom zemljištu mirno i slobodno obavlja brodograditeljski obrt.⁴¹

Posljednjeg dana godine 1862. bio je pozvan u općinu Filip Carlesi pok. Vinčenca, graditelj čamaca iz Korčule, da ga načelnik obavijesti o zaključku koje je Vijeće donijelo na temelju njegove molbe i što treba da ispuni prije nego bi mu se dopustilo da zaposjedne zatraženo zemljište. Na žalost, među spisima nema Carlesijeve molbe, pa ne znamo sve podatke, ali nema dvojbe da se radilo o općinskom zemljištu za gradnju brodova koje je trebalo spomenutom brodograditelju.⁴²

Proto Ivan Dobrošić Spasov, potomak poznatog korčulanskog brodograditeljskog roda Dobrošića,⁴³ g. 1866. obnavljao je i proširivao kuću koju je pred 55 godina kupio od Kolovića iz Perasta. Kuća se nalazila u Borku, a graničila je sa strane juga sa zemljištem za gradnju brodova, koje je bilo također vlasništvo Dobrošićâ, sa strane oštra sa cestom, sa strane bure s Milovićem i sa strane maestra s Dobrošićem. Iz podnesenog nacrtu općina je shvatila da tom gradnjom namjerava zahvatiti s istočne strane oko 3 četvorna sežnja općinskog zemljišta. Međutim, u svojoj predstavi od 12. VIII 1866. Dobrošić navodi kako to proširenje izvodi na svojem, jer je njegovo i brodogradilište koje ostaje istočno od kuće ispred ceste koja prolazi zapadnim predgrađem. Dakle, još i tada, tj. g. 1866. nisu bila razgraničena zemljišta za gradnju brodova između općine i privatnika. Općina je odobrila obnovu kuće s navedenim proširenjem uz naplatu od 24 fiorina u korist općinske blagajne.⁴⁴

Iz g. 1881. imamo primjer da se pojavljuje pitanje vlasništva zemljišta koje je namijenjeno za gradnju brodova. Kako smo već vidjeli, najvećim dijelom zemljište je bilo općinsko vlasništvo, ali je bilo pojedinih čestica koje su na jedan ili drugi način došle u posjed privatnika ili su zbog prestanka obavljanja brodograđevnog obrta morale biti vraćene općini. Naime, spomenute je godine Kotarsko poglavarstvo željelo da mu Općinsko upraviteljstvo razjasni kako Vinčenco Foretić Antunov i njegov otac Antun Foretić pok. Ivana mogu otkazati brodograditeljski obrt, kad istodobno na zemlji-

štu koje im je općina ustupila popravljaju bark *Amalia D.* Poglavarstvo navodi da na tom zemljištu može obavljati brodograditeljski obrt samo obitelj Foretić, pa ako posao ona ne obavlja izravno, onda ga svakako obavlja u društvu s drugima. Poglavarstvo također želi znati nije li obitelji Foretić prestalo pravo da se isključivo služi jednom česticom općinskog zemljišta za potrebe brodogradnje u gradu Korčuli kad su svi članovi stvarno izjavili da otkazuju brodograditeljski obrt.⁴⁵ Općinsko upraviteljstvo u svom odgovoru javlja kako ni otac Antun ni sin Vinčenco Foretić sada ne obavljaju brodograditeljski obrt, te da bark *Amalia D.* zajednički popravljaju Marin Smrkinić i Marin Vilović Jakovljević. Što se tiče pitanja bi li bilo ugaslo pravo da se obitelj Foretić služi zemljištem, općina se ogradila da nije nadležna da daje bilo kakav odgovor jer se radi o privatnoj stvari za koje nije nadležna financijska vlast te je pravo svakog koji posjeduje brodogradilište da ga ustupi bez naknade ili uz naknadu.⁴⁶ I prije toga, tj. 1879. kad su se na Foretićevu brodogradilištu popravljali barkovi *Nettuno* i *Nicolò Despot* Poglavarstvo je zahtijevalo od općine razjašnjenje, pa je i tada općina stala na Foretićevu stranu navodeći da ne drži zaposlene radnike, već da brodovlasnici — posebno kad se radi o popravcima — plaćaju radnike.⁴⁷

Da bi se na temelju privremenog ugovora od 3. VIII 1880. Boži Depolu pok. Grgura ustupila neka čestica zemljišta na žalu u zapadnoj luci Korčuli (tako je u spisu označeno predgrađe Sv. Nikole) bili su se složili Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo rata, trgovine i financija. To je zemljište spomenutom Depolu služilo da na njemu podigne brodogradilište, a obuhvaćalo je oko 100 metara četvornih (oko 12 m dugo i oko 8 m široko). Depolo je već bio uplatio 10 fiorina u ime nadoknade i imali su se poštovati uvjeti sadržani u ugovoru. Šteta što spisu nije priložen ugovor jer bismo iz njega saznali i ostale uvjete, koji bi za nas bili vrlo zanimljivi. Gornje rješenje Namjesništva u Zadru nosi nadnevak 18. IX 1883. iz čega se može zaključiti da se tada takvi predmeti nisu baš brzo rješavali, jer su od ugovora do rješenja bile prošle gotovo pune tri godine.⁴⁸ Međutim, iz zapisnika koji su 29. X 1888. sastavili izaslanik Poglavarstva i izaslanik Lučkog ureda kad su posjetili mjesto gdje je »u zapadnoj luci Korčuli zvanom Donje predgrađe« Božo Depolo pok. Grgura sagradio maleni škvar, izlazi: 1) da se Depolo u svemu pridržavao točke 2. ugovora od 3. VIII 1880, 2) da je Depolo zaposjeo površinu od 92,56 četvorna metra, i to sa strane juga ispod ceste 12 m, sa sjevera 11,15 m, sa dvije strane istoka i zapada 8 m, i sa zapadne strane u udaljenosti od kolone za vez 3,50 m, 3) da je zemljište opasao čvrstim zidom, osim na jednom mjestu na sjevernoj strani koje se korisnik obvezao popraviti i 4) da je Depolo postavio dvije dizalice za podizanje čamaca kojima je potreban popravak. Kako Depolo za te dizalice nije imao rješenje izjavio je da će molbu za njih naknadno podnijeti.⁴⁹

Za druge vladavine u Dalmaciji Austrija je s premjerom zemljišta započela tek 1823. radeći oko toga do 1837. Godine 1869. naređena je bila opća reambulacija katastra radi odmjerivanja zemljarine. Rad je trajao od 1873. do 1879. Bilo je i dosta nepravilnosti koje su djelomično uklonjene, kad su 1881. operati bili izloženi strankama na uvid. Tako je nakon dugih

radova spomenute g. 1881. izdan zakon o osnivanju zemljišnika, pa su katastralne mape postale njegov sastavni dio.⁵⁰ Iz zapisa u knjigama Zemljišno-knjižnog odjela Općinskog suda u Korčuli⁵¹ vidimo da su neke predradnje o ustanovljenju vlasništva i korištenja zemljišta na brodogradilištima u Korčuli rađene već g. 1851, 1857, 1868, 1869, 1873. i 1881. Stranke su osim toga vlasti doprinosile razne spise prijašnje mletačke vlasti kako bi na temelju njih i na druge različite načine dokazale svoja prava. Ali, kako već spomenuh, prvi zapisi u knjigama su od 7. kolovoza 1884. Razlikovale su se dvije vrste uknjiženja. Jedno je bilo pravo vlasnosti, a drugim knjiženjem je Općina davala ograničeno pravo korištenja zemljišta u korist određene obitelji za isključivo pravo upotrebe kao brodogradilišta dok jedan član te obitelji obavlja brodograđevni obrt.⁵² To drugim riječima znači kako Općina nije dopuštala da bi se na tim zemljištima uz more, pogodnim za brodogradnju, a s kojim je uostalom Korčula dosta oskudijevala, obavljao neki drugi obrt osim samo i isključivo brodograđevni.⁵³

Navest ću imena nekih obitelji koje su u zemljišnim knjigama zabilježene kao korisnici zemljišta za brodogradilište.

I. a) Gornje predgrađe (Borak)

Godina zabilježbe	m ²⁵³	Uknjiženo na ime obitelji
1884.	54	pok. Stjepana Gvozdenovića
	130	pok. Dominika Bonvardo pok. Vinčenca
	169	pok. Dominika Bonvardo pok. Jakova
	425	Jakova i Antuna Vilovića pok. Marina
	119	Nikole Depolo Beor pok. Vinčenca
	90	pok. Nikole Filippi Kralj
	79	Jakova i Frana Foretić Kolenda pok. Stjepana i pok. Stjepana Foretić Kolenda pok. Stjepana
	237	Antuna Dobrošića pok. Ivana
	79	Jakova Geričića pok. Bože
	58	Todora Bernardi pok. Marina
	338	pok. Marina Smrkinića Loško pok. Bože
	101	Marina i Marka Vilovića pok. Ivana
	108	Jakova i Dominika Tomovića pok. Petra

I. b) Donje predgrađe (Sveti Nikola)

Godina zabilježbe	m ²	Uknjiženo na ime obitelji
1884.	—	Boža Depolo pok. Grgura
	—	Stjepana Filippi pok. Paska
	—	Antuna Sladovića pok. Frana junior
	7	Antuna Sladovića pok. Frana senior i Frana Sladovića pok. Jura
	38	pok. Frana Sladovića pok. Antuna
1887.	—	Antuna Sessa pok. Vinčenca
	—	Dominika Sessa pok. Vinčenca
	—	Nikole Sessa pok. Vinčenca
1909.	—	Vicka Sessa pok. Nikole
	—	Antuna Sessa pok. Nikole

Pravo vlasnosti bilo je uknjiženo na ova imena:⁵⁴

II. a) Gornje predgrađe (Borak)

Godina zabilježbe	m ²	Vlasnik
1884.	—	Jakov Foretić Kolenda pok. Stjepana
	166	braća Spaso i Nikola Dobrošić pok. Ivana i Vinčenco Dobrošić pok. Spasa
	57	Frano Fabris pok. Jure
	17	Stjepan Filippi pok. Paske
	—	Pasko Filippi Stjepanov
	—	Ignacije Filippi Stjepanov
	198	Jerolim Dobrošić pok. Vinčenca
1889.	—	Vinčenco Fabris pok. Frane
1905.	—	Antun Bernardi pok. Marina
1884.	—	Jakov Geričić Jakovljević
	32	Andrija Okmašić pok. Petra
	—	Ivan Okmašić pok. Petra
	—	Marin Okmašić pok. Petra
	—	Božo Okmašić pok. Petra
	79	Jakov Foretić Kolenda pok. Stjepana
	—	Frano Foretić pok. Stjepana Kolenda
	—	Vinčenco Foretić Kolenda pok. Stjepana
	65	Dominik Foretić pok. Ivana
	—	Jakov Vilović Žiža pok. Marina
	—	Antun Jeričević senior
	—	Marin Bakarić pok. Marina
1939.	—	Antun Bernardi pok. Marina

II. b) Donje predgrađe (Sveti Nikola)

Godina zabilježbe	m ²	Vlasnik
1884.	—	Vičenco Cviličević pok. Nikole
	—	Ivan Cviličević pok. Petra
	—	Antun Cviličević pok. Ivana
1919.	—	Lovro Depolo pok. Bože
1921.	—	Vicko Foretić pok. Antuna
1930.	—	Vicko Sessa pok. Nikole
1884.	238	Dominik Kapor pok. Marina
	—	Dominik Kapor pok. Vinčenca
	—	Vinčenco Kapor pok. Vinčenca
1896.	—	Josip Fazinić pok. Roka
1898.	—	Nikola Cviličević pok. Vinčenca
1901.	—	Lovro Depolo pok. Bože
1942.	—	Vicko Sessa pok. Nikole
1884.	71	Ivan Kučija pok. Vinčenca
1897.	—	Spaso Foretić pok. Nikole Agatin iz Vrnika
1899.	—	Lovro Depolo Božov
1884.	76	Jakov Depolo pok. Mihovila
1884.	115	Ivan Paunović pok. Antuna
	—	Vinčenco Paunović pok. Antuna
1894.	—	Antun Sessa pok. Nikole

1898.	—	Josip Fazinić pok. Roka
	—	Nikola Cviličević pok. Vinčenca
1904.	—	Lovro Depolo pok. Bože
1914.	—	Nikola Sessa pok. Antuna
1910.	—	Rudolf Gatti pok. Antuna
1884.	50	Nikola Cviličević Vinčencov
	18	Petar Cviličević pok. Ivana
1907.	110	Vinčenco Foretić pok. Antuna
1930.	—	Vicko Sessa pok. Nikole
	—	Antun Sessa pok. Vinčenca
	—	Dominik Sessa pok. Vinčenca
	—	Nikola Sessa pok. Vinčenca

Iako bi se moglo smatrati da su poslije toliko dugih predradnji oko ustanovljenja vlasnika zemljišta za gradnju brodova g. 1884. radovi konačno bili završeni, ipak iz g. 1887. imamo o tome vrlo zanimljiv spis Općinskog upraviteljstva iz kojeg saznajemo da se općina još trebala boriti kako bi za neka zemljišta utvrdila svoje pravo vlasništva. Iz tog spisa od 4. VIII 1887, koje Općinsko upraviteljstvo upućuje Kotarskom poglavarstvu, izlazi da od 42 korisnika općinskog zemljišta za brodogradilišta njih 28 (dakle 2/3) priznaše općinsko vlasništvo, dok preostalih 14 (tj. 1/3) podržavaše protivno stanovište. Stoga je općina u roku od mjesec dana morala poduzeti protiv njih sudski postupak. Da bi Općinsko upraviteljstvo dokazalo svoje pravo na vlasništvo tog zemljišta, obraća se Kotarskom poglavarstvu neka ono posvjedoči: prvo, da je poznato po općoj tradiciji da je korčulanska općina uvijek bila vlasnik svih zemljišta na kojima se nalaze brodogradilišta u općini Korčuli i da su se s njima služili pojedinci i obitelji, dok je u njima bilo osoba koje su nastavljale raditi i obavljati brodograditeljski obrt. Drugo, da je poznato da bi općina — čim bi u nekoj obitelji prestao rad brodograditelja — ponovno stekla apsolutno vlasništvo brodogradilišta, da njihovu upotrebu prepusti drugim osobama i obiteljima koje pripadaju brodograditeljskoj klasi, kako bi zaštitila taj obrt i sačuvala pogodna mjesta za njegovo obnavljanje. Ujedno općina predlaže zbog dokazivanja svog stanovišta 14 svjedoka, za koje kaže kako su nezainteresirani, da bi podržali bilo jednu bilo drugu stranu. Svjedoci su većinom starije osobe, od 49 do 82 godine. Evo njihovih imena: Boski Ivan pok. Anđela (66), Depolo Vinčenco pok. Mihovila (64), Fabris Božo pok. Jura (64), Fabris Jakov pok. Mihovila (59), Foretić Petar pok. Vinčenca (69), Franasović kap. Ivan (64), Jeričević Petar pok. Ivana (57), Lovričević Božo pok. Ivana (65), Peručić Todor pok. Vita (49), Portolan Bartul (82), Španić Jakov (77), Steka Stipan pok. Lovre (63), Vilović Aleksandar pok. Vinčenca (75) i Zafron Vinčenco (75).⁵⁵

Godine 1910. Stjepan Foretić Kolenda molio je pomorsku vladu u Trstu neka mu dopusti da može opet koristiti čest. zemlj. 1003 u Borku, koju je g. 1904. bio ispraznio, da bi sada podigao drvenu baraku. Molba mu je bila odobrena uz uvjete iz g. 1904, te je C. k. Lučko-zdravstveno poglavarstvo u Dubrovniku trebalo o tome sastaviti zapisnik u uobičajenom obliku.⁵⁶

Lučki ured u Korčuli u svojim izvještajima što se tiče površine zemljišta, koja su zapremala brodogradilišta, za prve godine 20. stoljeća stalno naznačuje.⁵⁷

za zapadno predgrađe (Sv. Nikola)	1248 m ²
za istočno predgrađe (Borak)	1606 m ²
za obalu u Luci	2350 m ²

ukupno 5204 m²

Ako pretpostavimo da je obala u Luci i kasnijih godina ostala u istoj gore iskazanoj površini, onda su površine pokrivene brodogradilištima u istočnom i zapadnom predgrađu prema gornjim podacima tada iznosile ukupno 3854 m². Međutim, u godini 1939. imamo izvjesno povećanje površine jer je te godine iskazana površina sa 4590 m². Evo kako je ta površina bila podijeljena:⁵⁸

Brodograditelji	Površina u m ²	Zaposleno osoblje	Utemeljeno
Bonvardo Stjepo	180	1	1911.
Cvitković Ivo	180	1	1933.
Depolo Mihovil i sin	300	6	1899.
Depolo Luka pok. Ante	300	2	1908.
Drušković Vinko pok. Mihe	80	1	1937.
Foretić Kolenda Todor	160	5	1924.
Gatti Antun pok. Josipa	60	1	1923.
Ivančević Vicko Vickov	80	2	1936.
Jeričević Petar Matin	40	1	1933.
Kušpilić Marin pok. Bože	40	1	1905.
Kušpilić Ante pok. Bože	80	1	1934.
Sessa Antun pok. Joze	60	2	1922.
Sessa Vicko pok. Ante	60	4	1908.
Sessa Vicko pok. Nikole	1800	5	1910.
Sladović Mato pok. Ante i sin	70	5	1903.
Smrkinić nasljednici	750	10	1895.
Zadruga brodograditelja	350	8	1925.
17 brodograditelja	4590 m ²	56 radnika	

Prvih godina 20. stoljeća za zapadno i istočno predgrađe kao vlasnike zemljišta na kojem se nalaze brodogradilišta Lučki ured naznačuje općinu korčulansku i Lovru Depola, a za vlasnika obale za čišćenje trupa brodova (*riva di carenaggio*) u uvali Luci naznačen je državni erar.⁵⁹ Ali u izvještaju za g. 1902. Lučki ured spominje ove vlasnike zemljišta: Smrkinića, Miroševića, Cviličevića, Depola, Foretića i Općinu korčulansku. Međutim su mnogi brodograditelji i tada držali u najam općinsko zemljište, što u spomenutom izvještaju nije naznačeno niti ima njihovih imena.⁶⁰

Donji popis brodograditelja koji su između dva rata, a neki još prije i poslije tog vremena, imali bilo vlastita bilo uzeta na korištenja zemljišta za gradnju brodova — na kojima su sagradili barake, teze ili manja spremišta — temelji se na nekim arhivskim podacima, na vrlo oskudnoj literaturi, a najvećim dijelom na sjećanju starih Korčulanana.⁶¹ Stoga je vrlo lako moguće da su među brodograditeljima spomenuti i takvi koji nisu koristili javno

zemljište nego su radili samo na otvorenom prostoru, poglavito ispred kuća u čijim su magazinima imali svoje radionice. Iako je piščev cilj bio da u popis unese samo one koji su se koristili općinskim ili svojim zemljištem, ipak će za povijest korčulanske brodogradnje dobro doći i spomen takvih brodograditelja, ako su protiv piščeve volje ipak spomenuti.⁶² Zbog započete gradnje kolnog puta preko otoka neki su brodograditelji g. 1910. iz predgrađa Sv. Nikole premjestili svoja brodogradilišta u Borak. Stoga će se u ovom popisu poneki brodograditelji naći upisani u jednom i u drugom predgrađu.⁶³

I. Predgrađe Sv. Nikola

- 1 »Brodograditelj« (društveni sektor) upravitelj Gatti Rudi pok. Antuna⁶⁴
- 2 Depolo Lovro (Bukalić) sa Marinom Vilovićem i sinovima Vinikom, Marinom, Ivanom i Androm
- 3 Filipi Injacio (Papa)
- 4 Foretić (Krupni) Ante pok. Ivana
- 5 Kučija (Kupusnović) Ivo
- 6 Prančić Ivo
- 7 Sambrailo (Delija) Jakov
- 8 Sessa (Miš) Andrija i sin Jozo
- 9 Sessa (Glava) Ante pok. Joze
- 10 Sessa (Bonboncin) Antun
- 11 Sessa (Karocada) Visko pok. Ante
- 12 Sessa (Orajt) Visko pok. Nikole sa sinovima Nikolom i Jurom
- 13 Sladović (Juras) Ante pok. Frane
- 14 Sladović (Juras) Frano pok. Ante
- 15 Sladović (Juras) Mato pok. Ante sa sinovima Vjekom i Jerkom
- 16 Sladović (Juras) Frano pok. Stjepana
- 17 Sladović (Juras) Stjepan pok. Frane sa sinom Franom

II. Predgrađe Borak

- 1 Bonvardo (Jajar) Stjepan pok. Jakova

- 2 Bernardi (Pinpin) Todor pok. Marina
- 3 Depolo (Puhalo) Mihovil
- 4 Depolo (Muzgač) Mihovil sa sinom Lukom
- 5 Foretić (Kolenda) Jure
- 6 Foretić (Kolenda) Todor s bratom Viskom
- 7 Foretić (Kolenda-Raguntan) Stjepan
- 8 Gatti Jozo pok. Antuna sa sinovima Tonom, Stipom i Rudom
- 9 Ivančević (Märe) Visko pok. Viska
- 10 Jeričević (Bender) Petar Matin
- 11 Paunović Ivan
- 12 Sambrailo (Delija) Jakov sa sinovima
- 13 Sessa Marin pok. Ive
- 14 Sessa (Karocada) Visko pok. Antuna sa sinom Bartulom
- 15 Sessa (Orajt) Visko pok. Nikole
- 16 Sladović (Juras) Mato sa sinovima Vjekom i Jerkom
- 17 Smrkinčić (Loško) Marin sa sinom Nadom
- 18 Tomović (Kanarin) Jakov
- 19 Vilović (Žiža) Jozo
- 20 Zadruga brodograditelja⁶⁴

Pristojbu za korištenje zemljišta za gradnju brodova osim mletačke i austrijske vlasti naplaćivala je između dva rata i stara jugoslavenska vlast. Tako je Direkcija pomorskog saobraćaja u Splitu g. 1934. izdala Naredbu o naplati daće priznanja za upotrebu primorskog javnog dobra. Među mnogima bila je propisana i daća koja se naplaćivala »u naslov priznanja značenja javnog dobra za brodogradilišta« od 2 dinara za 1 m² godišnje. Godine 1936. ta je daća snižena na 0,50 dinara.⁶⁵ I danas postoji zakonska osnova prema kojoj Mjesna zajednica Korčule naplaćuje pristojbu za zapremu javnih površina, u koja spadaju i zemljišta za gradnju brodova.

Novo vrijeme, posebno ono nastalo poslije II svjetskog rata, dalo je životu i licu ovog grada novi izgled i nov pečat. Tako su u zapadnom predgrađu (Sv. Nikoli) odstranjene posljednje barake brodograditeljâ kako bi dale mjesta autobusnoj stanici. U istočnom predgrađu (Borku) podignut je Dom kulture, odnosno kino s ugostiteljskim objektom i zasađeno nešto zelenila. Od svih tih nekad cvatućih brodogradilišta na tim zemljištima ostadoše danas u predgrađu Borak »ostaci ostataka« i skromni naziv *Put brodograditeljâ*, dok im je u zapadnom predgrađu izbrisan svaki trag.

BILJEŠKE

¹ Oko g. 1910, a i kasnije, gradili su se čamci u predjelu zvanom Na vrhu Luke (u blizini današnjeg hotela »Marko Polo«), što je — koliko je meni poznato — tada bilo najudaljenije mjesto od morske obale.

² Za etimologiju toponima Borak čuo sam dva tumačenja. Prema jednima, potječe od talijanske riječi *borgo* (predgrađe), a drugi ga izvode iz bora, stabla kojim mnogo obiluje otok Korčula, a i u neposrednoj blizini tog predgrađa je velik borov perivoj Hober. Borak, kao deminutiv od bora, ima P. Skok, Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima, Zagreb 1950, 165.

³ O predgrađima, Gornjem i Donjem Varošu, vidi V. Foretić, Nekoliko uspomena o stanovništvu i naseljima otoka Korčule, Zbornik za narodni život i običaje, knj. 45, Zagreb 1971, 312.

⁴ *Camutio*, Isole famose... 1571; *Coronelli*, Mari golfi... 1678. Na trećem crtežu G. Rosaccio, Viaggio... 1606. nema takvog natpisa, ali je na mjestu svakog predgrađa ucrtan po jedan brod na kraju (tj. u gradnji).

⁵ V. Vuletić-Vukasović, Il testamento di Pietro Canavelli..., Split 1893, 10.

⁶ *Isti*, Corrispondenza archeologica fra Matteo Capor da Curzola..., Zadar 1897, str. III.

⁷ Zemljišne knjige osnovala je Austrija tek g. 1881 (S. Ozanić, Poljoprivreda Dalmacije u prošlosti, Split 1955, 46), a u Korčuli — iako su o tome i prije rađene predradnje — prvi su zapisi u knjigama uvedeni u kolovozu g. 1884.

⁸ Arhiv Arneri iz Korčule, kutija 28, 8/2, 320 u Historijskom arhivu u Dubrovniku, dalje skraćeno AA u HAD.

⁹ AA u HAD kutija 35, I/10, 398 i kutija 39, I—12/1, 451.

¹⁰ AA u HAD kutija 39, I—12/1, 451.

¹¹ AA u HAD kutija 28, I—8/2, 320.

¹² AA u HAD kutija 28, I—8/2, 320.

¹³ AA u HAD kutija 39, I—12/1, 451. Mislim da veću vjerojatnost treba pri dati onom prijepisu prema kojem je molba prihvaćena, jer je to ovjerovljeni prijepis i u njemu stoji »*Ballotata ebbe pro 34 e C 19 — e fu presa*«. Dok se drugi prijepis nalazi zajedno s više molba i općinskih odluka. Baš pred ovom molbom d'Angelisa prepisana je tu molba braće Bejor koja je odbijena sa 49 glasova prema 4 za, pa možda je to zavelo prepisivača.

¹⁴ AA u HAD kutija 39, I—12/1 451. Isti prijepis tog spisa nalazim i u arhivu obitelji Kapor u Korčuli.

¹⁵ O Vičencu Trojanisu vidi V. Ivančević, Gradnja bokeljskih brodova u Korčuli pri kraju XVIII, st., Godišnjak Pomorskog muzeja, sv. XXIII, Kotor 1975.

¹⁶ Spis bez broja s nadnevcima 10. II 1742 — 16. I 1785 — 1. VIII 1817. u arhivu Kotarskog poglavarstva u Korčuli, dalje skraćeno AKPK, koji je danas pohranjen kod Gradskog muzeja u Korčuli. Tu se čuva i arhiv korčulanske općine. Oba se arhiva tek sređuju, pa sam za mnoge podatke iz njih mnogo zahvalan neumornom istražitelju korčulanske prošlosti Jozi Faziniću koji me je pri

pregledu tog arhiva upozoravao na više dokumenata. Tako mi je umnogome olakšao posao oko skupljanja građe pri pisanju ovog rada.

¹⁷ AA u HAD kutija 39, I—12/1 uz 454.

¹⁸ Tu se nalazila zavjetna kapela Sv. Roka zvana »in Fabbrica« (tj. kraj brodogradilišta) koju je sagradila korčulanska općina g. 1571. Kasnije je srušena i prigodom najnovijeg cementiranja puta pojavili su se na površini njezini temelji kraj kuće Bonvardo, ali nisu bili obilježeni (Lanterna sv. Marka br. 1/1965).

¹⁹ AA u HAD kutija 39, I—12/1, 451.

²⁰ AA u HAD kutija 42, I—12, 533.

²¹ AA u HAD kutija 39, I—12/I, 462.

²² O Lovričeviću vidi V. Ivančević, Jedan ugovor iz g. 1796. o gradnji dubrovačkog broda na korčulanskom brodogradilištu, Beritičev zbornik, Dubrovnik 1960, 235—240.

²³ AA u HAD kutija 39, I—12/1, 458.

²⁴ AA u HAD kutija 44, I—22, 596 spis No. 228/a.

²⁵ Vidi fotografiju objavljenu u Analima Hist. inst. JAZU, sv. VIII—IX, Dubrovnik 1962. i M. Gjiivoje, Otok Korčula, Zagreb I/1968 i II/1969.

²⁶ Spis br. 175 Općinskog upraviteljstva u Korčuli u AKPK.

²⁷ Spis od 3. V. 1800 u AKPK.

²⁸ Spis No 518 od 11. III. 1817 u AKPK.

²⁹ Jedna ulica u jezgri starog grada zove se Carafalijeva ulica. Ime te ulice Fisković dovodi u vezu s riječju »calafati« nadodajući da su valjda u njoj bili po srednjovjekovnom običaju okupljeni kalafati (brodograditelji). (C. Fisković, Kanaveličev zbornik, Dubrovnik 1973, 63.)

³⁰ C. Fisković u radnji Stara korčulanska brodogradilišta (Godišnjak Pomorskog muzeja, sv. XX, Kotor 1972) analizirajući neki crtež iz g. 1778. iznosi više podataka o vlasnicima kuća i brodogradilišta u istočnom predgrađu Borku.

³¹ Oba spisa od 8. IX 1810. i od 16. XI 1822. u AKPK.

³² Spisi N. 266 od 20. V 1831, N. 421 od 20. VII 1831. i N. 1176 od 18. VIII 1831. u AKPK.

³³ V. Ivančević, Korčulanski brodograditelj Ivan Foretić, Pomorstvo br. 2/1953.

³⁴ Spisi N. 3650 od 9. IX; 1825 od 17. IX; 10626/1186 od 21. X; 4306 od 24. X i 11291/1251 od 18. XI svi iz 1844. u AKPK.

³⁵ Spis No. 1633 od 12. VIII 1847. u AKPK.

³⁶ Spis No 1521 od 23. VII 1847. u AKPK. O Vinčencu Dobrošiću vidi piščevu raspravu spomenutu u bilješki 15.

³⁷ Spis N. 1719 od 30. VIII 1847 u AKPK.

³⁸ Spis N. 375 od 25. II 1847. u AKPK.

³⁹ Spis N. 1096 od 20. XX 1856. u AKPK.

⁴⁰ Spisi No 1640 od 5. VII 1849.; No 1659 od 9. VII 1849. u AKPK.

⁴¹ Spis N. 3093 od 21. VIII 1859. u AKPK.

⁴² Spis N. 1874 od 31. XII 1862 u AKPK.

⁴³ V. Ivančević, Gradnja bokeljskih brodova u Korčuli pri kraju XVIII stoljeća, Godišnjak Pomorskog muzeja, sv. XXIII, Kotor 1975.

⁴⁴ Spis 898 od 12. VII, odnosno 21. VIII 1866. u AKPK.

⁴⁵ Zanimljivo je da je i za stare jugoslavenske vlasti g. 1936. u kupoprodajnom ugovoru za česticu zemlje 66/2 (»škvar u Dolnjem varošu«), koju je Općina korčulanska (odlomak grada Korčule) prodala Visku N. Sessa pok. Nikole, bila unesena klauzula i po njoj »uknjiženo pravo nazad-kupnje za slučaj da vlasnik ili njegovi nasljednici napuste obrta, odnosno za slučaj, da se sadašnja radionica sruši, a nova ne sagradi u roku od tri godine...« (Z. U. 985 prije 431 č. z. 66/2 Zemljišno-knjižni odjel, Korčula.)

⁴⁶ Spis N. 4449/1032 od 16. XII 1881 u AKPK.

⁴⁷ Spis No 106/1870 od 7. VIII 1879 u AKPK.

⁴⁸ Spis N. 14729/I Namjesništva, Zadar u AKPK.

⁴⁹ Spis bez broja od 29. X 1888. u AKPK.

⁵⁰ S. Ožanić, n. dj. str. 46.

⁵¹ Dugujem veliku zahvalnost njegovu tadašnjem osoblju: Jakovu Viloviću, Katici Andrijić i Jakši Onofriju na susretljivosti i strpljivosti pri pronalaženju

podataka potrebnih mi za obradu austrijskog doba. Mnogo su mi pomogli i službenici Ureda za katastar, pa i njima ovdje izražavam svoju zahvalnost.

⁵² To je ono isto što je — kako smo već vidjeli — propisivala mletačka vlast. Kako je poznato, austrijska je vlast u početku svoje vladavine (i prve i druge) u Dalmaciji zadržala mnogo od onoga što je mletačka vlast bila propisala u korist šuma, mnoge pristojbe u vezi s brodogradnjom, pa kako vidimo i ono što je bilo propisano u vezi s dodjeljivanjem općinskog zemljišta za gradnju brodova u Korčuli.

⁵³ U najnovije vrijeme za unutrašnje potrebe ureda izračunata je i u knjigama na nekim zemljišnim česticama zabilježena površina u četvornim metrima. Šteta da to nije učinjeno za sve čestice koje su imale veze s brodogradnjom.

⁵⁴ Godine 1946. jedna čestica zemlje veličine od 21,05 metara četvornih koja nosi oznaku »Škver u Fosi« prenesena je na Ministarstvo pošta FNRJ.

⁵⁵ Spis bez broja od 4. VIII 1887. u AKPK.

⁵⁶ Arhiv Lučke kapetanije, Dubrovnik spis br. 2693 od 15. IV 1910. u HAD.

⁵⁷ Arhiv Lučke kapetanije, Dubrovnik spisi br. 2996/1901, 3503/1902 i idućih godina u HAD.

⁵⁸ Pomorski godišnjak za g. 1939/40. Očito je da su površine u četvornim metrima uzimane zaokruženo.

⁵⁹ Za nekretnine (skladište za spremanje alata i okolno zemljište) uz obalu za popravak brodova u uvali Luci općina je korčulanska još od samog početka nastojala da se preknjiže u njezinu korist, ali uzalud. (Spis VI. 58/1887 No 377 od 30. I 1887. u AKPK.)

⁶⁰ Naznačena su samo prezimena bez imena dotičnih brodograditelja (spis 3503/1902 spomenut u bilješci 57), i to samo neka, dok iz već iznesenog znamo da je i tada vlasnika zemljišta bilo mnogo više.

⁶¹ Svima koji su mi te podatke najpripravnije i s mnogo strpljenja pružali u višekratnim ispitivanjima i ovdje toplo zahvaljujem.

⁶² Za Ivu Curača Nikolina, Ivu Cvitkovića, Petra Jeričevića, Antuna i Marina Kušpilića pok. Boža treba napomenuti da ih Pomorski godišnjak 1935. vodi kao korisnike zemljišnih površina, ali tu je riječ o brodograditeljima koji su na svojim zemljištima, odnosno u skladištima, bolje rečeno, konobama obavljali obrt.

⁶³ Visko Sessa (Orajt) pok. Nikole, kojeg punim pravom možemo smatrati istaknutim predstavnikom brodograditelja iz predgrađa Sv. Nikole poslije I svjetskog rata gradio je barke u hangaru koji je u Borku za rata sagradila austro-ugarska vojska i upotrebljavala za spremište hidroaviona. Kad je osnovana Zadruga brodograditelja, u prvo vrijeme taj je hangar dijelila s Viskom Sessom. Kasnije ga je zadruga preuzela u cijelosti, a Visko Sessa prelazi u svoje prijašnje predgrađe Sv. Nikola. Tu on tada razvija veliku brodograđevnu djelatnost, tu je on uspješno i završava. (O Visku N. Sessi vidi V. Ivančević, Vicko N. Sessa, Veteran drvene brodogradnje na našem Jadranu, Pomorstvo br. 11/1956.)

⁶⁴ Imena u zagradama su nadimci koji se nadijevaju obiteljima kad ih u jednom mjestu ima više, da bi se lakše razlikovale jedna od druge. To je uobičajeno na cijelom otoku Korčuli, pa tako i u gradu Korčuli. Stvorila ih je nužda radi lakšeg snalaženja u tom moru istih prezimena (a vrlo često više njih nose isto ime i isto prezime). Godine 1968. obitelji s prezimenom Fabris bilo je u gradu Korčuli 17 s ukupno 50 članova (*M. Gjivoje*, Otok Korčula, Zagreb 1968, 35). Za Ivančeviće sam naišao na ove nadimke: Bluda, Bobić, Frakasin, Māre, Malta (? možda Matta), Metar, Mušketo, Plamus, Reia (negdje Regia), Skulan i Tepalo. Iako među nadimcima ima nekih koji su donekle nezgodni, moje je mišljenje da njihovi nosioci treba da to uzmu kao uobičajenu šalu, bez najmanje uvrede, ili kao prijeku potrebu radi lakšeg snalaženja. Istodobno treba napomenuti kako među nadimcima ima vrlo duhovitih, pa se i tu očituje poznati humor stanovnika otoka Korčule. (*M. Gjivoje*, Otok duhovitih nadimaka, Zbornik otoka Korčule, sv. 1, Zagreb 1970.)

⁶⁵ Pomorski godišnjak za 1935. str. 433, Beograd s. a. i za 1937—38, str. 587, Beograd s. a.

SUR LES TERRAINS RÉSERVÉS POUR LA CONSTRUCTION DES BATEAUX DANS LA VILLE DE KORČULA

Vinko Ivančević

Les terrains situés le long de la mer et sur lesquels les armateurs construisaient des bateaux dans la ville de Korčula durant la domination vénitienne étaient des biens communaux. Dans de rares cas seulement ces terrains appartenaient à des particuliers. C'est pourquoi les armateurs s'adressaient à la municipalité pour que les terrains vagues leur fussent attribués pour la construction de bateaux. La Commune accordait presque toujours ces terrains au requérant, à la condition que la partie intéressée ne les utilisât qu'autant qu'un membre de sa famille s'occuperait de construction de bateaux. Si aucun membre de la famille ne s'y intéressait plus, la commune redevenait libre de disposer du terrain. Il est intéressant de constater que, d'après cette même condition, les gouvernements ultérieurs — de l'Autriche et de l'ancienne Yougoslavie — continuèrent à attribuer des terrains pour la construction de bateaux.

Lorsque l'Autriche établit le cadastre en Dalmatie il se confirma qu'en 1884 plusieurs habitants de Korčula étaient propriétaires de terrains réservés à la construction de bateaux. Et il y avait des armateurs qui n'utilisaient que le droit d'employer ces terrains communaux pour cette construction. L'auteur a extrait du vieux cadastre les noms des uns et des autres, familles et particuliers; il les publie ici.

D'une part, à cause de la disparition progressive du vieil artisanat, c'est-à-dire de la construction de bateaux en bois et, d'autre part, du nouveau genre de vie et des nouvelles conditions résultant de la Seconde Guerre mondiale, les anciens chantiers navals de Korčula disparurent des terrains en question pour être remplacés par une gare d'autocars dans une partie de la périphérie, et par un complexe hôtelier dans une autre.